

TELEVÍZIÓ

Abigél

Nem átalom bevallani, hogy Szabó Magda *Abigél* című „ifjúsági krimijének” tévéfilm-változatát hol erősödő, hol lankadó érdeklődéssel néztem végig. Becsapott volna ez a világoskékből sötétkébe játszó, érzelmes bűnügyi történet? Nem hiszem. Vagy a tévéfilm-sorozatok szoktattak le a kákán is csomót kereső, morózus szigorrról? Ez látszik valószínűbbnek.

Az *Abigélt*, tisztelet az igényesebbeknek, az elmúlt hónapok egyik legsikerültebb televíziós produkciójának tartom.

Igaz, a második világháború borzalmairól kaptunk már megrázóbb jelentéseket. Quasimodo verseiből, Solohov prózájából, Picasso faliképeiből, a Thorndike-házaspár filmjeiből.

Kétségtelen, az egyházi kollégiumok, zárdák, leányneveldek faunájának is akadtak művészibb ábrázolatai. Kevésbé idilliek, szigorúbbak, kegyetlenebbek. Kaffka Margit regényétől talán éppen Szabó Magdáig.

Még nyilvánvalóbb, hogy Agatha Christie a Matula lakóit csak magas honoráriumért helyezte volna el krimihőseinek sorában. Vitay Georginát éppúgy, mint a derék jó König tanár urat vagy a titokzatos Horn Micit. Az *Abigél* nevű közsentről nem is beszélve. Túl átlátszóak ezek a hősök, nyílt kártyákkal játszó, kiismerhetőek. Egy profi krimiíró számára használhatatlanok.

Szabó Magdának szerényebb érdemei vannak. Nem solohovi történelmi regényt írt, nem kaffkai „education sentimentale”-t, s nem is raffinált „egérfogót”. De a korrajzok hitettségéből, a „leányregények” finom érzelmi motívumaiból és a bűnügyi történetek feszültségéből jó ötvetet sikerült létrehoznia.

Abigél, a kőbe faragott „krimihős”

a Matula-intézet kertjében áll. Körülötte egy emberi rezervátum vállaláserkölcsi alapon megszervezett rendje. Református papok, nevelőtanárok, prefekták zárt világa. Az idilli börtönélet. Az „Isten áldásával” fenntartott eröszak, amelyet Vitay Georgina, a történet hősnője oly nehezen tud elviselni. S a kerítésen kívül a második világháború, a fasizmus, negyvennégy. A mindent felforgató, naponta ezrek áldozatát követelő, intézményes terror és rendetlenség.

De a háború nemcsak „odakinn” történik meg. Minden háború totális. Hiszen a frontokon kívül a hátszágban is zajlik, valamennyi emberi szintéren és az emberi lelkekben is, nem lehet az útjába falakat emelni, nem használ ellene se káromkodás, se imádság, beözönlik a legzártabb idillbe is, feldúlja az ész törvényeit, ecetét savanyítja az ételt, visszájára fordítja az érzelmeket, megzavarja még a Biblia-forgató ujjak áhítatát is, beleivódik a kőbe, a vasba, a csontba...

Szabó Magda regényének tévéfilm-változata ezt a folyamatot mutatta be. Egy életidegen mikrovilág törvényei szerint. Belterjesen. Jórészt befelé figyelve. Kis mozgásokban, változásokban, robbanásokban. Először a háború „totalitását” zsúfolta be ebbe a drákói idillbe. Dehát a háborús eseményekre másképp reagált egy munkaszolgálatos tábor, egy katonalaktanya, egy leventesztág s egy leánynevelő intézet. S az író még szűkebbre vonta a kört. Szinte a nagytölcse fókuszával gyúlékony anyagot kereső, közelítő-távolító mozgásával. Így irányította a fényt egy serdülő diáklány belső világának „gyűpontjára”. Ahol csak megbarnult a papír, mielőtt füstölni kezdett. S csak füstölt, amikor másokban már lángok égtek. Vitay Gina először telefon-összeköttetést akar teremteni a külvilággal. Majd szökni próbál. Fogalma sincs, hogy a Matula hitbuzgó rigorozitása, amelynek legalább törekvései jószándékúak, maga a megváltás a 44-es esztendő életveszélyes „szabadságához” képest. Aztán a veszély önként lép be Gina életébe. Nem kell kiszöknie érte. Először csak az utcasarkon ólálkodik, s kalapot emel a sétára induló, „kegyes” lányoknak. Majd éjszaka, a

Garas Dezső, Básti Lajos és Balázsovits Lajos (Szomszéd András felvétele)

zárt kapu mögül szerelmes szavakat suttog Ginának. Végül ököllel dörömbölni kezd. Betör. Ekkor már rendőr arca van. S a történetből kibontakozik „Abigél”. A furcsa nevű községet élő alteregója, mozgatója, lelke. A titokzatos „krimihős”, akiről eddig is gyanítottuk, hogy nem a csavaros agyú Christie néni találta ki, hanem egy jólelkű magyar író, a hajdani „zárdanövendék”...

Egyébként a film minden epizódjából kiderült: Szabó Magda jól ismeri ezt a világot. Gyermekkorából, protestáns neveltetéséből, háborús élményeiből, tanári munkájából. A Matula teljes valósága az övé! Akár csak Molnár Ferencé A Pál utcai fiúk grundja, vagy Móricz Zsigmondé a Légy jó mindhalálig debreceni kolégiuma. Az író tudja, hogyan ütök fel a táblás szoltárskönyvet a református istentiszteleten. Mit csipognak egymásnak a „matulások”, amikor hazafelé mennek a templomból. Hogyan keletkezik a tanár-diák szerelem. Micsoda kincs egy elrejtett szájrúzs, púdertartó vagy illatos zsebkendő. Milyen „szenziókkal” izgatják-bolondítják egymást a lányok a hálóteremben. Mekkora szerepe van az intézet életében a mosdónak!...

Csak mit nem tud Szabó Magda? Ami ez életteli, intim és feszült regényanyagban nem is igazán fontos. Hogy hogyan kell „krimit” bonyolítani. A „titokzatos” szálat úgy húzták el az orrunk előtt, akár a mézesmadzagot. Már a második folytatásban kiderült: König tanár úrra nem feltétlenül gyanakodni egy ártatlan „krimiíró” iránti, naiv lovagiasság lehet. De ugyan miért teljesítette a szobor nevében a zárdanövendékek kívánságait? Mi célja volt ezzel? Eleve tudta, hogy Vitay Georgina „titkos Abigélje” lesz? Továbbá hogyan sikerült — ha már ennyire óvatlan — a Vitay-lány elrejtését oly óramű pontossággal lebonyolítania? Mindent csak azzal magyarázhatjuk, hogy a rendőri szervek éppúgy nem értettek a kriminalisztikához, mint König tanár úr, vagy a szerző.

De kisebb „szálhíbak”, a gondosan megmunkált történelmi-lélekrajzi szövetben is akadtak. Egyetlen példa. Amikor Vitay tábornok fölvilágosítja leányát a háború értelmetlenségéről, Ginának eszébe sem jut ábrándjai lovagja, a főhadnagy. Hogy ő vajon igazi „magyar királyi katonatiszt”-e? Miképp vélekedhet a dolgokról? Osztozna-e apja világnézetében? Márpedig ez a mérlegelés egy

szერelmes diáklány gondolatvilágában magától értetődnek.

Zsurzs Éva, a rendező az *Abigél* közvetítése idején így nyilatkozott:

„A mi műfajunk esetében szinte elviselhetetlen feszültséget okoz, hogy a nagyjából hárommillió tv-néző ugyanúgy, egymástól elszigetelve, leginkább családi körében ül a képernyő előtt, mint én, s nincs módomban közvetlenül lemérni művem hatását. Az első jelzéseket másnap észlelem, ezért fogvaogva indulok el hazulról. Am ha, mondjuk, egy hétrészes sorozatról van szó, akkor ez a bizonytalansági tényező heteken át gyötör. Ahhoz azonban, hogy végleg megállapítsam a sikert vagy a bukást, netán a fogadtatás átmeneti fokozatait, legalább egy-két hónapra van szükség. Őszintén szólva, én gyűlölöm ezeket a heteket...”

Nos, meg kell nyugtatnom Zsurzs Évát, nyilván már elkésve is: az *Abigél*ban televíziós életműve egyik legsikeresebb darabját formálta meg. Az író külön alkotótársat nem is találhatott volna. Zsurzs Évának sikerült Szabó Magda regényét s a regénynél is drámaibb, feszesebb forgatókönyvét élethűen, kellő atmoszférikus telítettséggel, izgalmasan lefordítania a tévéfilm nyelvére. Színesválasztása ezúttal is hibátlan. Básti Lajos, az intézeti igazgató, Garas Dezső, a szemüveges, kedves, kis-sé tesze-tosza „Abigél”, SzerencsÉva, a májusi cseresznye-mosolyú Gina, Piros Ildikő, az eddigi alakításait felülmúlóan nagyszerű prefekta. Nagy Attila, a rokonszenves Vítay tábornok, Balázsovits Lajos, a „leventeoktató” szépfiú, Ruttkai Éva, a tökéletes illúziót keltő, rejtélyes Horn Mici, Tábori Nóra, a tornatanárnő, egészen az intézeti növendékekig — minden szereplő a „similis simile gaudet” módján azonos volt a regényhősökkel. Még a tehetséges Zsurzs Katit sem a szülői elfogultság helyezte el egy virgonc epizódszerepben. Zsurzs Éva rendezésében mellesleg, de kellő nyomatékkal, csak néhány „beállított pillanatot” kifogásolnék.

A kritikus utolsó sóhajtása: bár az *Abigél* képviselné a tévéfilmek jó átlagszínvonalát! Am ez egyelőre hiú kívánság.

GALSAI PONGRÁC

Muslicák a liftben

TÉVÉFILM VÉSZI ENDRE
NOVELLAJÁBÓL

„Ha ketten csinálják ugyanazt, nem ugyanaz” — pláne nem ugyanaz, ha hárman csinálják, és nem ugyanazt! Terentius eszes megfigyelése — „duo cum faciunt idem, non est idem” — ilyen megtetézetten áll arra a tévéfilmre, amely Vészi Endre *Muslicák a liftben* című, ugyancsak eszes megfigyeléseken alapuló novellájából készült. Ketten: a rendező és a dramaturg, Gábor Pál és Szántó Erika, nem ugyanazt csinálták, amit az író Vészi Endre, tehát, amit csinálniuk kellett volna, s így a film még fokozottabban lett nem ugyanaz, mint volt az eszes, éles, igaz írás.

Nem kívánatos, nem egészséges társadalmi folyamatok pontos írói megfigyelése, és a kártékony voltukra lírikusan éreztet szatírával, tehát művészi eszközökkel rámutató, éber

Lázár Mária

